

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

חיוב אחריות של שואל על פקדון שהוחרם ממנו ע"י הנהלת ישיבה

תיק ממונות מס' 35א-תש"ס

נושא הדיון

ראובן שאל מכשיר טייפ משמעון בהיותם בפנימית הישיבה שבה למדו. לשניהם היה ידוע שהנהלת הישיבה אסרה להחזיק את המכשיר בישיבה ובתחומיה. בחיפוש שערכה הנהלת הישיבה בחדרי הפנימיה נמצא המכשיר אצל השואל, והיא החרימה אותו. השואל טען להנהלת הישיבה שהמכשיר איננו שלו, אך סירב לומר מיהו הבעלים. ההנהלה הודיעה שהמכשיר יוחרם עד שיבואו הבעלים ויקבלו נזיפה. שמעון, המשאיל, חושש לגלות את עצמו בפני הנהלת הישיבה, ותובע מראובן שיחזיר לו את המכשיר. לטענתו, אע"פ שהמכשיר נלקח ממנו באונס, הרי שואל חייב באונסין. ראובן, השואל, משיב שאינו חייב מכיון ששמעון יכול לקבלו חזרה אם יגלה עצמו בפני ההנהלה ויקבל נזיפה, והעובדה שאינו רוצה לגלות עצמו בפני ההנהלה, היא הבאת נזק על עצמו. לטענתו, יש חיוב על הבעלים לגלות עצמם בפני ההנהלה, מפני שכל עוד הם אינם מגלים עצמם, הוא, השואל, נתפס בעיני ההנהלה כאחראי על הימצאות המכשיר ברשותו, וחובה על הבעלים להצילו מדין השבת אבידה. עוד הוא טוען שהמכשיר היה נתפס גם אם היה ברשות הבעלים מבלי שהיה שואל אותו.

פסק דין

השואל אינו יכול לפטור עצמו בטענת הרי שלך לפניך בידי הנהלת הישיבה. אך מאידך, המשאיל חייב לגלות עצמו בפני ההנהלה כדי שיחזירו את הפקדון המוחרם, שספק דאורייתא הוא ולחומרא.

השאלות לדיון

א. האם שואל יכול לפטור עצמו מחיוב אחריות בטענת הרי שלך לפניך ביד ההנהלה שהחרימה את הפקדון.

ב. נאנס הפקדון כשהיה ברשות השואל באונס שהיה קורה גם אם היה ברשות הבעלים, האם חייב השואל באחריות.

ג. האם מדין השבת אבידה, חייב המשאיל לגלות עצמו בפני ההנהלה כדי להציל ולחפות על השואל.

תשובה

א. בנתיבות המשפט בהקדמה לסי' עו כתב וז"ל: לכן נראה וכו', וראיה לזה מצ"ק דף מה. גבי שור החזירו עד שלא נגמר דינו מוחזר וכו'. ועיי"ש בתוס' דאפי' כשהוא ציד צ"ד מ"י אמר ליה הרי שלך לפניך עיי"ש, ואף דשם הצ"ד ודאי לא יתנו לו השור לצעלים לא מיבעיא קודם שנגמר דינו דודאי לא יתנו לו הצ"ד דהא יעריקנו לאגמא, אלא אפי' אחר שנגמר דינו ג"כ לא יתנו לו הצ"ד, דהא לריכין לקיים צו מצות סקילה. אלמא דאפי' אם אין יכול הנגזל או המפקיד ליטלו יכול לומר הרי שלך לפניך. ואין להקשות דא"כ אם גזלו גזלן מיד הנפקד והגזלן לפנינו יהיה הנפקד יכול לומר ג"כ הרי שלך לפניך, דמה לי שהוא ציד צ"ד או ציד גזלן הא מיד צ"ד ג"כ אינו יכול ליטלו, זה אינה קושיא דהא כתבו התוס' וכו', א"כ הי"י כיון שהוא ציד הגזלן וקיי"ל גזל ולא נתיאשו הצעלים שניהם אין יכולים להקדישו וכו', מש"ה אינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, שכבר אינו ברשותו מפני שהוא ברשות הגזלן שהגזלן קנה אותו בקנין גזילה, ועוד דהשצה ליד צ"ב צעי למיעבד כדמוכח בצ"ק לח גבי הדוחף מטבע של חזירו לים וכו'. עכ"פ מוכח דאף כשהוא ציד צ"ד דאף דאינו יכול ליטלו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, עכ"ל.

מבואר מדברי הנתיבות דאם התופס לא קנה אותו בקניני גזילה, יכול לומר לו הרי שלך לפניך, ולכן שאני צ"ד מגזלן. א"כ בנידון דידן שמכשיר הטייפ נתפס ונלקח ע"י הנהלת הישיבה, והיא לא קנתה אותו בקניני גזילה, ובפרט שהודיעה שאם יבואו הצעלים ינתן לו המכשיר בחזרה, א"כ יכול לומר לו הרי שלך לפניך, וכמו בחתפסיה לצ"ד ומקיים השואל בזה חובת השצה.

והנה בלבוש מרדכי צ"מ ס"א תמה על הנתה"מ, וכן כתב בקובץ שעורים צ"ק אות קלח, שאם השור ציד צ"ד ודאי לא מיקרי השצה ואינו יכול לומר הרש"ל, דהא אפילו נפל למים ללולים דאפשר לבר אמוראה למישקליה מ"מ כל כמה דלא שקליה אין גזלן יכול לומר הרש"ל, וכ"ש כשהוא ציד צ"ד דא"א למישקליה מיד צ"ד, עיי"ש שציארו דע"כ איירי שהשור עכשיו ציד השומר וכגון שברח מצ"ד, וס"ל לתנא דצרייתא כיון דשעה אחת לא היה יכול לומר הרש"ל, בשעה שהיה ציד צ"ד, כבר נתחייב צתשלומי דמיו ותו לא מ"י פטר נפשיה באיסורי הנאה, ותנא דמתני' ס"ל כיון דגם בשעה שהיה ציד צ"ד לא נשתנה יכול עכשיו לומר הרש"ל, ואף דבשינוי דהדר למ"ד קני ודאי לא יכול לומר הרש"ל גם אחרי שיחזור לצרייתו, היינו משום דכבר נקנה להגזלן בשעת השינוי אבל הכא לא נשתנה ולא נקנה לגזלן גם בשעה שהיה ברשות צ"ד

אלא שלא היה יכול להשיבו אז, אבל עכשיו שהוא צידו יכול לומר לו הרש"ל, וכמו שנפל לים ואח"כ לקחו מהים דיכול לומר הרש"ל אף דבשעה שהוא צים לא היה יכול לומר לו הרש"ל. א"כ לפי"ד ודאי הכא השואל אינו יכול לומר הרש"ל כשהמכשיר נמלא ציד ההנהלה.

ועוד כתב שם בקוב"ש וז"ל: וי"ל דנפול לים לא פליג תנא דצרייתא דגם בשעה שהיה צים לא נתחייב צתשלומים, שהרי היה יכול להוציאו ע"י צר אמוראה אבל הכא כשהוא ציד צ"ד הרי לא היה יכול להוציאו מצ"ד וכבר נתחייב צתשלומין, עכ"ל. א"כ צנידון דידן אפשר דלא נתחייב צתשלומי דמיו כשהוא ציד ההנהלה, דהרי יכול להוציאו אם ימסור את שם הצעלים, או שהצעלים עצמם יגלו עצמם להנהלה ויקחוהו. אבל מ"מ כל זמן שהמכשיר ציד ההנהלה צודאי לא מיקרי השצה.

והנה יש לתמוה על דצרי הנתה"מ למה יקרא השצה כשהוא ציד צ"ד, וכמו שהקשה בקוב"ש. ועוד, הגע עצמך שומר שקבל שמירה על חפץ ויניח אותו בצית אחר, האם יוכל לומר למפקיד הש"ל ציד פלוני, ודאי לא, וא"כ מ"ש ציד צ"ד דיכול לומר. אלא נראה דהנתה"מ מיירי באופן שהשומר והמפקיד צאים לצ"ד שהשור נמלא לפנייהם, ורק באופן זה חידש הנתה"מ דיכול לומר לו הש"ל, מכיון ששהצ"ד לא קנו אותו בקניני גזילה. אבל היכא שהשומר והמפקיד אינם צצ"ד והשור נמלא צצ"ד, אם יאמר השומר הש"ל צצ"ד, ודאי לא הוה השצה. וכ"כ מדקדוק לשונו של הנתה"מ שכתב וז"ל: ואין להקשות דא"כ גם אם גזלו גזלן מיד השומר "והגזלן לפנינו" יהיה הנפקד יכול לומר הרש"ל, עכ"ל. ודקדוק לשונו "והגזלן לפנינו" לכאורה מיותר, ונראה כוונתו דאם הגזלן אינו לפנינו פשיטא דאינו יכול לומר הש"ל דאינו השצה צכה"ג, ורק אם הגזלן לפנינו אפשר דמיקרי השצה, כמו כשהיה השור צצ"ד דהוה השצה. וע"ז כתב הנתה"מ דשאני גזלן דיש לו קניני גזילה ולאו השצה היא אף דהגזלן לפנינו, ודו"ק.

ולפי"ו צניד"ד ודאי אם השואל יאמר למשאל שמכשיר הטויפ נמלא ציד ההנהלה, והש"ל, לא מיקרי השצה אף לדצרי הנתה"מ. רק אם יבואו שניהם, השואל והמשאל, בחדר ההנהלה שבו מצוי המכשיר, יוכל להפטר בטענת הש"ל, דהוי כמו שור נגח שנמלא ציד צ"ד וגם השומר והצעלים שם, דנפטר בטענת הש"ל. אלא שצנ"ד הרי השואל אינו רוצה בכך, כיון שאינו רוצה לגלות מיהו הצעלים, לכן מה שאומר בחוץ לצעלים הרש"ל, לא הוה השצה.

ב. מסתבר שאדם הנותן חפץ לשמור ונגנב מצית השומר, אף דאותה גניבה היתה יכולה לקרות גם אלל הצעלים, אין השומר נפטר מאחריותו, שהרי ע"מ כן הפקידו הצעלים שאחריות שמירתו תהיה על השומר. וה"ה צנ"ד, אין השואל נפטר מאחריות הפקדון בטענה שגם לולי שהיה שואל את המכשיר היתה ההנהלה מולאת אותו ציד הצעלים ומחרימה אותו.

ג. פסק באו"ע חו"מ סי' כח סעי' א היודע עדות לחצרו וכו' חייב להעיד אם יתבענו שיעיד לו וכו', ואם כבש עדותו פטור מדיני אדם וחייב צד"ש. וצפת"ש שם ס"ק ד הציא צסם המשכנות יעקב דדין זה לנ"ג דהרי גם צלא תבעו חייב משום לא תעמוד על דם רעך, ועוד דהוה השצת אצידה וכו'.

ואף צנדי"ד יש מקום לחייב את הבעלים של המכשיר לגלות עלמס בפני ההנהלה גם מדין השבת אבידה וגם מדין לא תעמוד וכו'. ונפ"מ בין הטעמים דאס זה מדין השבת אבידה, י"ל שכיון שעלול לסבול בזיון ונזיפה מלד ההנהלה כשיתגלה להם שהוא הבעלים ועבר על מזותס, ה"ז כזקן ואינו לפי כבודו שפטור מהשבת אבידה, לטוברים שזקן לאו דוקא אלא ה"ה כל אדם שאינו לפי כבודו, אצל מדין לא תעמוד וכו' אפשר דחייב אף צכה"ג אע"פ שיסבול בזיון ואי נעימות, ודו"ק.

וכן יש להסתפק היכא דמזיק ע"י גרמא צכה"ג דיהיה לו בזיון, האם חייב צדיני שמים, או אפשר כיון דכמעט מחמת הזיון, פטור אף מגרמא.

יהושע ווייס.